

Disputatio Sexta,

36 Dices, quod esti nullus actus voluntatis divinae, sub conceptu perfecionis, per se primo terminari possit ad malum: per modum tamen diffonantie & fuga, potest primari ad illud terminari.

Sed contra primo: Nullus actus voluntatis divinae sub quacumque ratione & formalitate consideratus, potest specificari ab objecto creato: Ergo nec ad illud per se primo terminari. Consequens patet: actus enim voluntatis specificatur ab objecto ad quod per se primo terminatur. Antecedens vero probatur. Specificari ab aliquo est: ab illo penderet, cum specificatio genus dependentia sit: Sed nullus actus divinae voluntatis, sub quacumque ratione & formalitate consideratus, potest ab aliquo objecto creto penderere: Ergo nec ab illo specificari.

Secundo, Nulla datur formalitas intrinseca voluntatis divinae, qua primario obtinetur rationem fugae a male, & diffonantie ad illud: Ergo nulla datur in illa formalitas, qua primario terminatur ad malum. Consequens patet, Antecedens probatur. Ideo voluntas refutat malum, quis prosequitur bonum; & idcirco creat voluntas eius attributum aliquando terminatur ad malum, illud fugiendo, quia imperfecta est, & quia malum potest illi resistere, & a confessione boni quod amore prosequitur, impedit. Sed voluntas Dei perfectissima est, nullumque malum potest illi resistere, & ab affectione boni eam impedit: Ergo nullus actus illius, sub primario conceptu, potest esse fuga mali, sed omnis primario est prosequitio boni, & consequenter solum ac secundario fuga mali.

37 Probat secundo conclusio alia ratione fundamentali, & ostendit specificatio odii inimicitie non posse Deo proprie convenire. Sicut amare aliquem amorem amicitiæ, est velle illi bonum, quia bonum ejus est, ex complacencia illius, vel in ipsa ita odium inimicitie conficit in hoc quod est velle aliqui malum, quia malum ejus est, & ex difficiliter ipsius. Unde sicut amor stricte fumpli duo habet, primo quod ad personam subsistentem, qua talen, terminatur: Secundum quod velit illi bonum, formatus qua bonum ejus est. Ita etiam ad odium stricte fumpli, due similes conditions requirentur: Prima est quod ad ipsam personam qui subsistentem terminatur: unde dicit S. Thomas 1. cont. Gent. cap. 96. Amor & odium est proprium rationis subsistentiae. Secunda, quod velit illi malum, ut malum ejus est formaliter. Sed haec conditions non habent locum in Deo: Ergo in illo odium proprie & stricte fumpli non reperitur. Major constat ex sufficienti declaratione. Minor vero probatur quantum ad utramque partem. Et in primis quod nulla res ut subsistens possit Deo difficiliter, & ab illo odio habere, manifestum est cum res subsistens voluntatis divinae, & consequenter in ipsa sibi naturaliter Deus complacat, sicut & alia agentia sibi complacent in suis effectibus: ut parentes in filiis, & artifices in propriis artificiis: unde dicit Sapiens 11. Diligis omnia que sunt, & nihil oditis coram qua fecisti. Quod etiam Deus non velit alii creature malum, ut malum ipsius est, facile fudetur. Quia divina voluntas non potest fieri extra suum objectum adequate motivum & terminativum, quod est benitas sua: unde quando voluntas peccatori, non vult illi hoc malum, nisi propter bonitatem suam, ut rationem motivam & terminativam; & nisi quatenus in tali modo reluet bonitas sua. ergo scilicet fuit justitia, & pulchritudo universi. Quare ut recte advertit Ferrarius 1. c. cont. Gentes, hoc intercedit discribens inter Deum: & nos: quod in odio habendum aliquem, proprie volumus illi malum, ut malum ipsius est: ita ut licet malum illud non sit motivum nostri actus, est tamen objectum terminativum illius respectu autem Dei neutrum est, quia nullo modo vult illi malum, nisi ut elueret in eo ordine sua justitia &c. Quid magis declarabitur in solutione argumentorum.

38 Dico secundo: In Deo non est proprie ira, sed metaphorice tantum. Est etiam contra Suarez lib. 3. de artib. negativis cap. 7. & disp. de divina justitia fecit. ubi non solum odium, sed etiam iram, cum proprietate Deo convenire contentum.

39 Nostra tamen conclusio est communis Theologorum, & expresse docetur a D. Thoma his art. 1. ad 2. & 1. contra Gent. cap. 89. probatur ratione quam ibidem insinuat. Ira est appetitus vindictæ, cum spes ulciscendi, ex tristitia procedens: Sed tristitia repugnat Deo, ut supra ostendimus, & fateur Suarez. Ergo & ira. Unde S. Doctor Ioco citato contra Gentes: Ira a Deo longe est secundum rationem sua speciei, non solum quia effectus tristitia est, sed etiam quia est appetitus vindictæ, proper tristitiam ex ira illata conceperam.

40 Respondeo Suarez, non est ea de conceptu essentiali ira quod ex tristitia oritur, sed solum quod fit appetitus nocendi alteri, sub ratione justæ vindictæ.

Sed præterquam quod hæc responso & doctrina manifesta contrariantur D. Thomas citato, & Aristotele 2. Ethic. cap. 3. ubi ait: iram esse appetitum cum dolore. Et c. 4. hoc invenimus odium & iram agnoscit differendum, quod odium potest

esse sine dolore, secus vero ira, quæ semper dolorem presupponit, potest infiper evidenti ratione confutari. Nam ex ea sequitur, omnem actum vindicativa justicia ad iram pertinere, quod nullus unquam dixit. Sequela patet, nam omnis actus vindicativa justitia, est appellatus nocendi alteri, seu infligendi penam sub ratione justæ vindictæ: Ergo si ratio ira formaliter consistit in hoc, & non superadas ordinem ad tristitiam ab offende illatum, omnis actus vindicativa justitia ad iram pertinet.

S. II.

Solvuntur objectiones.

Contra primam conclusionem objiciunt in primis Re 41 centiores plura Scriptura testimonia, quibus odium Deo tribuitur: dicunt enim Ecclesiasticus 12. Aliifirmus odio habere peccatores. Malachie 1. Eiam odio habui. Psalmus 5. Odisi omnes qui operantur iniuriantem.

Sed facile responderem, hec & similia loca, in sensu metaphorico, & de odio improprio fumpli, & quatenus importat difficiliter de peccatis, esse intelligenda. Quia dicit Augustinus, quando ex verbis Scriptura in sensu litterali acceptis, aliquod sequitur absurdum, illa in sensu metaphorico intelligenda sum: duplex autem, ut supra ostendimus, sequitur absurdum ex positione odii stricte fumpli in voluntate divina. Primum est, illamad malum sub ratione mali terminari. Secundum, Deo personam subsistentem diffidere, contra illud Sapient. 11. Nihil oditis eorum quae fecisti. Unde D. Thomas loc. cit. contra Gentes ait, Non nisi similitudinem dicit, Deum alii contra odios habere.

Objicte secundo: Odio habere aliquem, est velle illi malum, ut malum ejus est: sicut illum amare, est velle illi bonum, ut bonum ejus est: Sed Deus vult peccatores malum, quia malum ejus est: Ergo illud odio habet. Major constat. Minor probatur. Deus vult peccatores non ut penam: Sed penam est malum subiecti cui infligitur: Ergo vult illi malum, quia malum ejus est.

Respondeo negando Minorem, nego Minorem, quantum ad utramque partem. Ad probationem prima, nego Majorem. Sicut enim homo seipsum affligens ex difficiliter proprii peccati, ut de ille potest, non potest cum proprietate dici odio habere seipsum, sed ad summum odii habere peccatum, quod cupit non esse; ita nec potest dici judicem odio habere hominem quem condamnat, sed ad summum illius flagitium: hac autem cum res subsistentes non sint, quarum proprium est amari & odio haberi, ut inquit D. Thomas supra relatus, non possunt terminare odium proprie dictum.

Ad confirmationem, concessa Majori, nego Minorem. Nam licet causa difficiliter inimici sit injury & offensio illata, illa tamen supposita, non solum injury, sed etiam persona qua injuria inuita, diffidet offendit quoque venit.

42 Ad probationem secunda: partis. Minoris principialis, concessa Majori, nego Minorem. Ad cujus probationem dicendum est, quod licet omnis actus voluntatis create debet terminari ad bonum, vero vel apparetur convenienter subiecto appetenti, non tamen omnis petit terminari ad bonum convenienter alieni subiecto, sed aliquando fertur ad malum alteri noxiuum. Et ita contingit in odio inimicitie, nam odio habens aliquem, vult illi malum; quia illud quod alteri malum est, fibi ipsi judicial convenientis: unde terminatur ad illud, ut convenientis fibi, & ut alteri inconveniens, nocivum, & malum.

43 Contra secundam conclusionem, nullum proponit Suarez argumentum quod fit aliquis ponderis: illud enim quod supponit, & non probat, nempe iram in suo conceptu formaliter solum importare appetitum vindictæ, nec includere ordinem ad tristitiam ab offidente illatum, eadem facilitate negatur, quia assertur, & constat esse solum in judice, qui cum sedato animo puni latronem, non proprie illi trascitur sed solum exercet actum justitiae vindicative. Unde cum D. Thom. 1. 2. q. 47. art. 1. ad 1. ait: Ira non dicitur in Deo secundum passionem animi, sed secundum judicium justitiae, prout vult vindictam facere de peccato: solum vult, aliquid ad perfectionem pertinens, quod in ira inventur, nempe voluntatem puniendi peccata, in voluntate Dei reperiit; non autem adequatam in rationem, de cuius conceptu est ordo ad tristitiam ab altero illatum, ut ex eodem S. Doctore iam vidimus.

DISPUTATIO VII.

De Justitia, & Misericordia Dei.

Ad questionem 21. prima pars.

Ehis quæ diximus disputatione precedente de actibus & affectibus divinae voluntatis, facile colligi potest, quænam virtutes affectiva formaliter in Deo reperiuntur. Nam quantum ad hoc observanda est communis regula Theologorum, qui statunt tamquam certum, eas solum virtutes quæ nullæ in suo conceptu, seu ratione formaliter includunt imperfectionem, formaliter Deo competere. Ex quo principio inferant, virtutes quæ recipiunt alterum, in superiorum, vel aequalium: ut religio, obedientia, pietas, observantia, &c. Vel quæ verlanur circa moderationem passionum: ut fortitudo, quæ moderatur timorem; patientia.

Theo. Genet, Tom. I.

De Justitia, & Misericordia Dei.

44 Objicte tertio: Si in Deo non esset odium stricte sumptum, maxime quia illud debet terminari ad personam subsistentem, & ad malum sub ratione mali: Sed utrumque est falsum; Ergo ruit precipuum fundamentum nostræ sententie. Major constat ex scripta dicitur: ex hoc enim dupli capite exclusimus odium a voluntate Dei. Minor autem in qua est difficultas, probatur quantum ad utramque partem. Et in primis quod odium non debet necessario terminari ad rem ut subsistentem, sic ostenditur. Index v. g. qui propter flagitium, aliquem punit ex motivo justitiae, vere & proprio illum edit, & tamen non vult illi penam, ex difficiliter ipsius ut homo est, sed quia horum flagitiorum est: Ergo ad rationem odii stricte sumpti, non est necessarium quod ex difficiliter personam subsistentem, ut subsistentem est, procedat.

Confirmatur: Unus homo alium odio habet, odio stricte & proprio sumptu, tamen non vult illi malum ut malum, ex difficiliter ipsius quatenus homo est, sed quia ratione est illi inimicus: Ergo idem quod prius.

Quod etiam odium stricte sumptum, non debet terminari ad malum sub ratione mali, quæ est secunda pars minoris principialis, facile fudetur. In voluntate humana datur odium cum proprie: Sed illud non terminatur ad malum sub ratione mali: Ergo non est de ratione odii stricte sumpti, terminari ad malum sub ratione mali. Major constat. Minor probatur. Cum enim objectum ad quam voluntatis create sit bonum, illa non potest velle aliiquid nisi ut subinduit rationem boni, ac proinde omnis ejus actus ad bonum verum vel apparens debet terminari.

45 Respondeo concessa Majori: negando Minorem, quantum ad utramque partem. Ad probationem prima, nego Majorem. Sicut enim homo seipsum affligens ex difficiliter proprii peccati, ut de ille potest, non potest cum proprietate dici odio habere seipsum, sed ad summum odii habere peccatum, quod cupit non esse; ita nec potest dici judicem odio habere hominem quem condamnat, sed ad summum illius flagitium: hac autem cum res subsistentes non sint, quarum proprium est amari & odio haberi, ut inquit D. Thomas supra relatus, non possunt terminare odium proprie dictum.

Ad confirmationem, concessa Majori, nego Minorem. Nam licet causa difficiliter inimici sit injury & offensio illata, illa tamen supposita, non solum injury, sed etiam persona qua injuria inuita, diffidet offendit quoque venit.

46 Ad probationem secunda: partis. Minoris principialis, concessa Majori, nego Minorem. Ad cujus probationem dicendum est, quod licet omnis actus voluntatis create debet terminari ad bonum, vero vel apparetur convenienter subiecto appetenti, non tamen omnis petit terminari ad bonum convenienter alieni subiecto, sed aliquando fertur ad malum alteri noxiuum. Et ita contingit in odio inimicitie, nam odio habens aliquem, vult illi malum; quia illud quod alteri malum est, fibi ipsi judicial convenientis: unde terminatur ad illud, ut convenientis fibi, & ut alteri inconveniens, nocivum, & malum.

47 Contra secundam conclusionem, nullum proponit Suarez argumentum quod fit aliquis ponderis: illud enim quod supponit, & non probat, nempe iram in suo conceptu formaliter solum importare appetitum vindictæ, nec includere ordinem ad tristitiam ab offidente illatum, eadem facilitate negatur, quia assertur, & constat esse solum in judice, qui cum sedato animo puni latronem, non proprie illi trascitur sed solum exercet actum justitiae vindicative. Unde cum D. Thom. 1. 2. q. 47. art. 1. ad 1. ait: Ira non dicitur in Deo secundum passionem animi, sed secundum judicium justitiae, prout vult vindictam facere de peccato: solum vult, aliquid ad perfectionem pertinens, quod in ira inventur, nempe voluntatem puniendi peccata, in voluntate Dei reperiit; non autem adequatam in rationem, de cuius conceptu est ordo ad tristitiam ab altero illatum, ut ex eodem S. Doctore jam vidimus.

48 Objicte tertio: que habent moderari tristitiam & sevitum, & temperancia, quæ circa moderationem delectationum corporearum verfatur, formaliter in Deo non reperi: quia hujusmodi virtutes in sua ratione formaliter includunt aliquam imperfectionem Deo repugnantem. Restat ergo solum difficultas, ac justitia & misericordia sint in Deo formaliter, vel tantum eminenter: quam hic breviter discutimus & resolvamus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ Justitia formaliter Deo concordat?

S. I.

Premittatur quæ apud omnes sunt certa, & referuntur sententia?

Suppono primo tamquam certum, justitiam vere & proprie: in Deo reperi abstrahendo pro nunc a specie illius, an scilicet illa sit legalis, commutativa, vel distributiva. Nam Deo paucum Scriptura concedit attributum justitiae, officiumque iudicandi iuste, & reddendi unicuius quod suum est: quod non metaphorice, sed cum omni proprietate Deus exercet. Unde statim initio Genesis, ubi vulgata verbo habet: In principio crevxit Deus calum & terram, Hebraica legi: In principio crevxit Deus calum & Elohim, id est Iudicis: quia (inquit Tertullianus Lib. 2. contra Marcionem cap. 12.) A primordiis Cresteram bonus quam & iustus. Pariterque ususunque procedit. Bonitas ejus operata est mundus, iustitia modulata est. . . . Iustitia opus est quod inter tuum & ceteras separatio prouinziata est, inter diem & noctem, inter calum & terram, inter aquam superiorem & inferiorem, inter maris eorum & ariæ molem, inter luminaria majora & minora, diurna aquæ nocturna, &c. Omnia ut Bonitas concepit, ita Jusititia distinguit.

Suppono secundo, justitiam quæ definitur a Theologis & Jurisperitis: Virtus jux suum uniuersique tribuum, in tres potissimum species dividit: scilicet in legalem, distributivam, & commutativam: omnis enim justitia proprie dicta est ad alterum, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 58. art. 2. Triplex autem potest fieri comparatio ad alterum: vel comparando partem ad totum, vel totum ad partem, vel partem ad partem. Si pars ad totum comparatur, est justitia legalis, quæ habet ordinare hominem ad bonum commune, & imperare ad completionem legum in ordine ad bonum communis: si fiat comparatio totius ad partes, est justitia distributiva: per quam, vel republica, vel capitale, ut diversa sunt etiam in locis, non solum injury, sed etiam persona qua injuria inuita, diffidet offendit quoque venit.

49 Ad probationem secunda: partis. Minoris principialis, concessa Majori, nego Minorem. Ad cujus probationem dicendum est, quod licet omnis actus voluntatis create debet terminari ad bonum, vero vel apparetur convenienter subiecto appetenti, non tamen omnis petit terminari ad bonum convenienter alieni subiecto, sed aliquando fertur ad malum alteri noxiuum. Et ita contingit in odio inimicitie, nam odio habens aliquem, vult illi malum; quia illud quod alteri malum est, fibi ipsi judicial convenientis: unde terminatur ad illud, ut convenientis fibi, & ut alteri inconveniens, nocivum, & malum.

50 Contra secundam conclusionem, nullum proponit Suarez argumentum quod fit aliquis ponderis: illud enim quod supponit, & non probat, nempe iram in suo conceptu formaliter solum importare appetitum vindictæ, nec includere ordinem ad tristitiam ab offidente illatum, eadem facilitate negatur, quia assertur, & constat esse solum in judice, qui cum sedato animo puni latronem, non proprie illi trascitur sed solum exercet actum justitiae vindicative. Unde cum D. Thom. 1. 2. q. 47. art. 1. ad 1. ait: Ira non dicitur in Deo secundum passionem animi, sed secundum judicium justitiae, prout vult vindictam facere de peccato: solum vult, aliquid ad perfectionem pertinens, quod in ira inventur, nempe voluntatem puniendi peccata, in voluntate Dei reperiit; non autem adequatam in rationem, de cuius conceptu est ordo ad tristitiam ab altero illatum, ut ex eodem S. Doctore jam vidimus.

51 Suppono tertio: Præter tres illas species justitiae, alias virtutes ad justitiam reductive pertinentes, quæ patentes potestales justitiae appellari solent: quæ imitantur quidem & simulant rationem justitiae, ab ea tamen deficient, vel quia non possunt reddere aequaliter, ut religio, pietas, pietas, & observantia. Vel quia licet possint reddere aequaliter, non habent tamen rigorum debitum & legale, sed morale tantum, quod attenditur secundum honestatem aut decetiam, gratitudo, fidelitas, amicitia &c.

52 Suppono quartu: Justitiam saltem legalem in Deo formaliter reperi: Hoc enim, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 58. art. 6. est in Principiis architectonicis, quasi in imperante & dirigente; in subditis autem secundario, & administrative, tam in subiectis & obedientiis legi: unde cum Deus sit Rex Regum, & Dominus dominantium, ac supremus moderator totius universi, Per quom Reges regnare, & leonis conditores iusta decernant, ut dicitur Proverb. 8. non est dubium quin in illo sit justitia legalis, superiori modo, quam in omni Principi. Quare solum refut difficultas, & controversia inter Theologos; an etiam in Deo sit ponenda formaliter justitia commutativa, & distributiva, vel solum eminenter? Pro cuius resolutione

53 Suppono ultimo: Distributivam justitiam in hoc potissimum a commutativa differere, quod hec in compensatione debiti servat proportionem seu aequalitatem arithmeticam & absolutam, que fit secundum computationem numeri ad numerum: si enim debitor debet v. g. centum numeros creditor, centum etiam illi restituere debet. Illa vero obseruat solum proportionem geometricam, seu respicit, quæ fit secundum proportionem diversorum respectuum, qualis Geometra confidit in diversis figuris & quantitatibus. Sic si paternitas v. g. debet distribuere familiæ sue veltes, non debet easdem dare toti familiæ, sed minoribus minores, & majoribus majores: unicuique secundum suam proportionem. Et in distribuendo bonis reipublicæ (in quo sicut est officium justitiae distributiva)

T 3

buita) non debet sic attendi meritum, ut tot partes bonorum recipiat crivis, quod habet gradus meriti: ut si habeat centum, centum etiam recipiat: sed si habent quingaginta gradus meriti, denar viginti partes bonorum repubica, habent centum, debent tribui quadragesima. His praefuppofitis,

⁶ Circa propositam difficultatem due sunt extrema sententia, & altera media: Suarez enim in opusculis, disp. de justitia Dei, docet dari in Deo non solum iustitiam distributivam, sed etiam commutativam, in ordine ad homines, fundatam in pacto & promissione que intercedit inter Deum & nos; ita quod si Deus non renderet quod ex pacto convenit, violator est stricti juris, & propriae ac speciales iustitiae. Vndeque contra assertur non dari in Deo in ordine ad homines ullam veram & strictam iustitiam, five commutativam, five distributivam; & premium reddita Deo operibus, ex sola fidelitate, vel gratitudine, aut alia virtute simili. Thonius vero media via inter has duas extreme oppositas incidentes, confessus in Deo non dari iustitiam commutativam bene tamen distributivam, & vindicativam, que est pars distributiva iustitiae, habentis distributio premia & supplicia, secundum proportionem meritorum vel demeritorum.

§. II.

Statutus prima Conclusio,

⁷ Dico primo: In Deo non dari justitiam commutativam. Probatur primo conclusio ex D. Thom. in q. dist. 46. q. 1. art. 1. ubi ait: *Justitia commutativa, per quam equalitas constituitur inter Deum dantem & creaturam recipientem, Deo competere non possit secundum propriam acceptationem.* Et 1. contra Gentiles, cap. 93. *Justitia, quantum ad commutativam actionem, Deo competit non possit, cum ipso a nullo aliquip accipiat.* Unde ad Romanos 11. distinx. Quis prior dedit illi, & retribueretur ei? Et Ioh. 4. *Quis ante dedit mihi, & redditum est?* Pro similitudinem tamquam aliquo modo in quantum hec est a ratione equalis, alio modo in quantum deficit a ratione debiti. Unde si religio & pietas in nobis deficient a vera & stricta ratione iustitiae, & constituantur partes potestiles illius, ex eo quod non possunt Deo satisfacere ad equalitatem pro beneficio acceptis, vel pro injuriis illatis; ita amicitia, gratitudo, & fidelitas, licet reddant qualiter, quia tamen ad id non obligantur ex stricto debito, sed solum ex quadam dignitate & honestate, excludantur a vera ratione iustitiae, ut in 3. suppositione declaravimus.

Minor vero, in qua est difficultas, probatur ex D. Thomas 1. 2. q. 114. art. 1. ad 3. ubi docet quod Deus non potest nisi esse debitor ex iustitia: nam quicumque eius promissio antecedat, non sequitur (inquit) quod Deus efficiatur simpliciter debitor nobis, sed sibi ipse, in quantum debum est sua ordinatio impetrare. Idem docet hic art. 1. ad 3. his verbis: *Deus non est debitor, quia ipse ad alia non ordinari, sed potius alia ad ipsum.*

Sed contra: Secundum modum illam imperfectum quo virtutes sunt in nobis, non solum commutativa, sed nec distributiva; nec misericordia; nec liberalitas & magnificencia; nec sapientia & prudenter sunt in Deo, sed modo alterius & divino. Ergo si D. Thomas intendet secundum modum exclusare a Deo iustitiam commutativam, secundum eas imperfections quibus affecta est in nobis, & non secundum se, etiam alias virtutes negare debet Deo, quia non sunt in Deo illo modo quo in nobis: sed alias virtutes, & nonnata iustitiam distributiva concedit Deo, & commutativam exceptit, ut magis confitabit in locis infra referendis: Ergo, &c. Addo quod ratio D. Thomas quam in predictis locis insinuat, & quam statim exponeamus, probat Deo non posse convenire iustitiam commutativam secundum se & secundum suam rationem formalem, & ut purificabim ab his im perfectibus.

Sed contra: Secundum modum illam imperfectum quo virtutes sunt in nobis, non solum commutativa, sed nec distributiva; nec misericordia; nec liberalitas & magnificencia; nec sapientia & prudenter sunt in Deo, sed modo alterius & divino. Ergo si D. Thomas intendet secundum modum exclusare a Deo iustitiam commutativam, secundum eas imperfections quibus affecta est in nobis, & non secundum se, etiam alias virtutes negare debet Deo, quia non sunt in Deo illo modo quo in nobis: sed alias virtutes, & nonnata iustitiam distributiva concedit Deo, & commutativam exceptit, ut magis confitabit in locis infra referendis: Ergo, &c. Addo quod ratio D. Thomas quam in predictis locis insinuat, & quam statim exponeamus, probat Deo non posse convenire iustitiam commutativam secundum se & secundum suam rationem formalem & effluentis.

⁹ Probatur ergo secundo conclusio ratione quam indicat D. Thomas locis relatis. Ad iustitiam commutativam proprie dictam necessario requiritur, ut debitum legale oritur in uno extremo ex duebus inter quae talis iustitia intercedit, ex dato & tributo alterius: Sed nulla creatura potest aliquid dare vel tribuire Deo: Ergo in illo non potest esse iustitia commutativa in ordine ad creaturas. Major videtur certa & confans apud omnes: si enim aliquis nihil alteri det vel tribuit, non potest illum constitutio debitorum, nec illum obligare ex vera & stricta iustitia. Minor vero in qua est difficultas probatur primo ex locis Scripturarum a D. Thomas allegatis. Secunda ratione: Nam dare aliquid alteri, est illud confitire sub dominio & potestate illius: Sed repugnat quod aliqua actio creature sub dominio & potestate Dei constituir, quia quicunque actio vel communicatio creature, ita est Dei, & sub dominio eius, sicut quicunque res creata, & multo magis, quam sub dominio proprio: Ergo repugnat creaturem per sua bona opera aliquid dare vel tribuire Deo. Quantumcumque enim creatura eam actionem, vel rem donec Deo, nihil novi domini & juris in eo cauist, quis ipsum offerre & dare, & ipsa actio creature, a Deo originatur: & ex ejus influxu & causitate pendet, & aliquid ipsius sunt.

¹⁰ Dices cum Suarez: Quod quavis actiones creature sunt Dei ut supremi Domini, tamen ipsa creature habet particularē dominium in illas, ratione cuius potest illas Deo dare, & in ejus obsequium offerre.

erationes nostras, sicut dicitur Psal. 90. *Invoicabis me & ego exaudiem eum.* Et Iohann. 14. *Petite & accipietis: nec ego ex justitia Deus impleret petitiones nostras, sed ex misericordia ex justitia Deus impleret petitiones nostras, sed ex misericordia & fidelitate.*

§. III.

Alia difficultas resolvitur, & dari in Deo iustitiam distributivam, & vindicativam, breviter demonstratur.

¹⁵ Dico secundo: Justitiam distributivam esse in Deo formaliter, & non solum eminenter. Ita D. Thom. hic art. 1. in corp. & super Dionysium de divin. nomin. c. 8. lect. 4. ubi ait, *Justitia convenit Deo secundum tres actus: primo quidem secundum hoc quod est distributiva: communizans enim iustitiam in Deo locum non habet, sicut est in vendicibibus & emperibus, quia ut dicitur ad Rom. 12. quis prior dedit illi & retribuerit ei? sed attributiva ei distributiva iustitia, que non observat equalitatem quantitatis, ut aquila omnibus dent, sed equalitatem proportionis, ut dent jenitique secundum quod dignum est. Quibus verbis hanc & precedentem conclusionem clarissime docet, ac in Deo negat iustitiam commutativam, & distributivam admittit. Idem docet I. contra Gentiles, c. 93. his verbis: *Non ignorat Deus compitis communis iustitia, sed solum distributiva.* Unde Dionysius dicit 8. cap. de divinis nominibus, quod *iustitia laudatur Deus, sicut emibus secundum dignitatem distributiva, secundum illud March. 25. Dedit unicuique secundum propriam virtutem.**

Probatur tertio conclusio: Retributio vita eterna pro bonis operibus, in gratia & caritate factis, non solum est a Dei fidelitate, vel gratitudine, sed etiam a vera & stricta iustitia: Sed hoc non potest esse alia quam distributiva: quia, ut ostendimus concluione precedenti, non potest illa in Deo iustitia commutativa: Ergo iustitia fideliter distributiva debet esse in Deo formaliter. Minor constat ex supra dictis: Major vero ostendetur in Tractatu de justificatione & merito disput. 1. art. 4. & colligatur ex illo Pauli 2. ad Timot. 4. *Supradicti mibi corona iustitiae, quam rodet mihi Dominus in illa die iustus index: illud enim quod redditur a Deo ut justo judice, & tamquam corona iustitiae, datur ex vera & stricta iustitia, & non solum ex gratitudine, vel fidelitate.*

Addo quod idem Apollonus ad Hebreos 6. docet quod Deus efficit iustitiam, si fraudaret iustos mercede sua, ait enim: *Non enim iustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri. Cui concinit Augustinus lib. 4. contra Julianum cap. 3. dicens: Deus ipse, quod absit, erit iustus, si ad eum regnum versus non admittitur iustus, cum & ipsum eum regnum iustitia sit, &c. Et liber de natura & gratia cap. 2. Non enim iustus Deus, ut iustos fraudet mercede iustitiae: At si in retributione premii pro bonis operibus, non interveniret vera & stricta iustitia, sed sola veritas, vel fidelitas in promissis, Deus non potest dici iustus, vel fraudaret iustos mercede sua, sed tantum infidelis, vel non veras: Ergo in retributione vita eterna, intervenient vera & stricta iustitia.*

Dico tertio: In Deo non solum efficiatur iustitiam distributiva, sed etiam vindicativa.

Probatur: Deus non solum habet retribuere premia bonis operibus, sed etiam penas & supplicia pro delictis invenire, servanda debetem proportionem & commensuratiōnem inter penam & culpam: in quo proprio consilicis officium vindicativa iustitiae. Unde D. Bernardus libro 1. de confessione cap. 12. *Quid est Deus? Non minus est pars perversum, quam humilium gloria.* Est enim rationabilis quadam aequaliter directo, inconvertibili aequa in declinabilis, quippe actiones ubique, cui illius omnis prævaricatio contravenit, nescit est. Et Tertullianus libro 2. contra Marcionem cap. 13. *Justitia Dei est plenitudo divinitatis ipsius, exhibens Deum perfectum, & patrem & dominum: Patrem clementiam, dominum disciplinam: Patrem patiētatem, dominum severum: Patrem diligendam pie, dominum similem necessarium.* Et lib. de penit. cap. 3. *Bonum fatus Deum habet debitorum, sicut & malum, quia iudee omnis remuneratur eis causa, iudex Deus iustitiae carissimus est exigenda, suendae præfides;* & in eam, omnem summarum disciplina sua facit, nihil a conspectu ejus reservato unde omnium delinquuntur: quia non ignorat nec omisit quoniam in iudicium decernat. Difformitas & prævaricatio perspiciebitur, quod verum sicut & tamquam in lege & lata, totius spatiū longitudinem diviserunt, eum quod ordinatus admiraberis.

¹⁶ Eandem rationem tangit D. Thomas vanis in locis. Nam hic art. 1. in corp. ait: *Sicut obo congrua famili, vel evigilatio multitudinem gubernat, demonstrat hujusmodi iustitiam (scilicet distributivam) in gubernante: ita ordinari, qui appetit tam in rebus naturalibus, quam in rebus voluntariis, demonstrat. Dei iustitiam.* Et art. 3. dicit, *in quantum perfectione donum a Deo creaturam, secundum eam proportionem, periret ad iustitiam.* Et in dist. 46. q. 1. art. 1. questione 1. *Ratio distributiva iustitia. Dei proprie concivere potest, in quantum scilicet equalitatem proportionem servat, in communicatione bonorum suorum, & datus unicuique proportionabiliter secundum modum suum.*

¹⁷ Quod etiam iustitia distributiva non habeat annexos defectus & imperfectiones, quia essentialem imbutitur in iustitia commutativa, breviter declaratur. In primis enim iustitia distributiva non inducit in distributivo debitum aliquod simpliciter, ortum ex acceptione rei quam alius dedit. Potest enim Princeps iusta bona communia distribuire, absque eo quod ab his quibus illa distribuit, aliquid accipiat aut expectet. Si que autem obligatio recte distribuendi est in his qui distribuunt, a legibus & recta ratione quibus subjecti sunt provenit: unde cum Deus nullus legibus sit subjectus, sed ratio sua sponte sit sic lex iustitiae, ut docet D. Thomas his art. 1. ad 2. absque illa obligatione potest iusta distribuire, cum id non agat secundum legem aliquius superioris, sicut nos; sed ipse sibi sit lex, ut ibidem inquit S. Doctor.

²⁰ Non requirit etiam iustitia distributiva, ut qui distribuit non habeat dominium bonorum, que distribuit, aut confirmatur: iustitia vindicativa nullam in suo conceperit. Instaurare enim ordinem iustitiae violatum per peccatum, est per se bonum, & valde conducens ad decorum & pulchritudinem universi. Quid enim pulchritus, & rectissimum ordinis iustitiae congruentis, quam ut qui Deo injuriam irrogavit penam illi debitan teneat, & quantum sit gloriosus, & in dilectione fuit, tantum ei detur remunratio. & Iulius? ut dicitur Apoc. 18. *Quid iustus, quam ut qui se contra Deum exultit, a Deo infra se deprimator, & qui se subduxit gubernationi misericordie, incidat in severitate vindicativa iustitiae?* Unde Augustinus concione in Psalm. 58. *Iniquitas omnis, pars magna sit, puniatur necepsit, aut ob nomine pauciente, aut a Deo vindicatur.* Ergo iustitia vindicativa non potest Deo denegari. Quare Tertullianus libro 1. contra Marcionem, aduersus illum vehementer invehitur, eo quod Deum nobis effinxerit tantum bonum, mitem, & beneficium, & cui nullus iustus potest iustitia vindicativa, ira, & utrionc sensus: eumque his verbis deridet ac fugillat. *Audit peccatores, quicunque nondum est, ne efficiatur: Dei melior inventus est, qui non offendit, ne irascitur nec ulciscitur, cui nullus ignis coquatur in gehenna, cui nullus denuntiatur frangere in extremitate.*

Disputatio Septima,

diffusivus & communicativus, & maxime cupit per communicationem fixi bonitatis, & suorum donorum, tam naturalium quam supernaturalium distributionem, tollere miseras & defectus a rebus, & praecepit a creaturis rationalibus. Unde D. Bernardus ferm. 5. de natali Christi lapenter observat, quod Deus in Scriptura, misericordiarum, non vero iudiciorum, vel ultionum pater appellatur: quia ut canit Ecclesia: illi proprium est misericordia & pacere. Et quia misericordia causam & originem sumit ex proprio: iudicandi vero, vel ulticendi magis ex nostro. Nec solum pater misericordiarum est Deus, sed etiam mater, ut notar Chrysostomus in oratione Sancto Philogio. Nam quemadmodum parturientis capit editi factum, ita illi caput effundere suam misericordiam, quia illi non minus est naturalis, quam calor igni, & lux Soli. Tertius Dionylius: Sicut Sol solet, non cogitatione, aus voluntate, sed eis quod est, omnia illustrat, quia lumen pro modo suo capere possunt: sic etiam ipsius bonus, scilicet Deus, omnibus pro ratione captus, rotis bonitatis radio emititur.

47 Notat etiam Scriptura Interpres, quod in Genesi ubi dicitur, quod Deus spiravit in faciem hominis spiraculum vias, in lingua Hebreorum ponitur verbum Θεος Ναπαχ, quod significat respirare, seu flatum emittere: ut per hoc significetur, tam naturale esse Deo misericordia, & benevolencia, quam homini respirare. Unde Propheta Regulus: Fecit nescius propter nomen tuum. Quid est fac mecum? Cur nihil aliud addit? Ut scilicet intelligemus, quod adest propria & naturalis est Deo misericordia, ut Deo idem sit facere, ac misericordiam exercere. Quare Euthymius appellat Deum: Infinitus quoddam misericordia pelagus, in qua qui se morgit, non obruitur, sed salvatur; obruitus vera quia non se tangeri.

Inferes secundo, quod licet attributum misericordia ad voluntatem pertinet, presupponit tamen omnipotentiam, & in ea fundatur, & veluti radicatur. Ratio est, quia misericordia est attributum non solum affectuum, sed etiam effectuum; nec solum dictum voluntatis, quo Deus vult aliem subvenire miseria, sed etiam virtutem & potentiam, quia potest tollere miseras & defectus a rebus. Ergo divina misericordia includit, vel faltum supponit eius omnipotentiam, & in ea fundatur. Unde Sapientie dicitur: Misericordia omnis, quia omnia potest. Et Pl. 61. dicit Propheta: Semel locuta est deus, deo hac audiuit, quia potest ibi est, & ibi Domine misericordia. Quis diceret: Ideo est ubi misericordia, quia potestate & omnipotencia praelata. Et Apostolus ad Roman. 9. Deus voluntate offendit, & non patitur; Et Apostolus ad Roman. 9. Deus voluntate offendit, & non patitur; sufficiunt in multis patientia vestra tunc aperte in insertione.

His etiam consonant verba Ecclesie, que in quadam oratione sic loquitur: Deus qui omnipotens tu es, patendo maxime, & misericordia manifestas. Cujus dicti tres egregias rationes afflantur. S. Thomas infra q. 25. art. 3. ad q. ubi ait: Omnipotens ostendit maximus in pascendo & misericordia, quia per hoc ostendit. Deus habere summam potestitatem, quia tunc potesta dimittit: ejus enim qui superiores lego astringit, non est libere peccata condonare. Vel autem pascendo hominibus & misericordia, perdite eos ad participationem infiniti boni, qui est ultimum effectus divinae virtutis. Vel quis effectus divinae misericordia est fundamentum omnium divinorum operum: nihil enim debetur alicui, nisi propter id quod est datum ei a Deo, neque debitur: in hoc autem maxime divina omnipotencia manifestatur, quod ad ipsum pertinet prima infinitus omnium bonorum.

48 Inferes tertio, misericordiam in Deo, non solum includere omnipotentiam & virtutem infinitam, sed etiam omnem perfectionem simpliciter simplicem, & rationem actus purissimam & perfectissimam.

49 Hoc corollarium ergo explicat Cajetanus 2.2.q.30. art. 4. his verbis: Ex actis ejus apparet quod misericordia in seipso exigit immunitatem a miseria. Nam si distinguamus misericordiam, in misericordiam simpliciter, & misericordiam respectu talis talis miseria, inveneremus quod ratio misericordia respectu talis miseria, pura paupertatis, immixta est us us paupertatis: quod ad ipsam specie dando subiectum: evidens ratione misericordia simpliciter & ab aliis liberis est a miseria, quia ejus est subiectum a miseria, non hoc vel illa. Et quoniam omnis potentialitas, aliena subiectum esse aliquo modo oportet: consequenter est ut misericordia secundum se exigat in seipso superioritatem secundum se tantum, ut actus purus sit, ut summa natura sit, ut Deus sit. Et propterea Deus proprium pontum miseri, & ejus omnipotentiam, quia super ejus actualitate fundatur, manifestare.

50 Inferes quartu, misericordiam Dei esse immensam, & ubiqui diffusam, nullaque locorum spatiis, aut temporum intervallis conclusam. Nulla enim est creatura in mundo, a qua aliquem defectum & miseriorem Deus non expellat, per aliquam sua bonitatis perfectionem & participationem. Unde misericordiam Dei terra plena esse dicunt a Propheta: Quia enos (inquit August. in Pl. 32) in terra abundat miseria hominis, ubi etiam superabundat mi-

sericordia Dei. At si terra plena est divina misericordia, numquid ea calum vacabit, ubi nulla est miseria? Absit: ut enim eleganter prosequitur idem S. Doctor ibidem: Omnia indigena Domino, & misera & felicia: sine illo miseri non subserviunt, sine illo felix non reguntur. Sed quod magis mirum est ac stupendum, eadem misericordia in inferiores etiam terrena partes descendit, & ipsam etiam infernum, a quo longe abesse videtur, pervagatur: quia ibi punit circa condiguum, ut notat idem Augustinus ferm. 6. ad fratres in Eremo, his verbis: Iustus & iugulatus, beatus & damnatus, misericordiam cum iustitia semper agit omnipotens Deus: Beatis enim dat gloriam quam nos meritorum habere, quibuscumque bonis commissis & malis dat panem quam maiorem meritorum habere de malis commissis. Unde ipsi dammati dicere possunt Thren. 5. Misericordia Domini: quia non sumus consimiles.

In hujus rei typum, & ad declarandam divina misericordia magnitudinem, & extensionem, Ezechiel 1. divine misericordia thronus dicitur esse positus super firmamentum. Duo enim habet firmamentum, unum quod sit primum subiectum in quo tempus existit, etiam enim tempus mentura primi & regulatissimi motus, qualis est motus firmamentum, haec primi mobilis, ut docent Philosophi. Alterum est quod univerbi loca complectitur, eaque omnia transcendent. Egregie ergo divina misericordia thronus super firmamentum describitur, quia divina misericordia nullo circumferitur tempore, sed ab aeterno, & utique in aeternum se extendit super timentes eum, ut dicit Propheta, & nullo coactetur loco, sed ubique diffunditur, & ad omnes mundi partes se extendit.

Addit D. Joannes in Apocalypsi, immensus illum divinum misericordia thronum esse Iudei circumdatum, & ejus aspectum similem visioni Smaragdi Apocal. 4. trit., inquit, in circuitu sedis, & aspectus ejus similes visionis Imeridiani. Iris est divina clementia signum, ut dicitur Genes. 9. & fecit in Iudei variis coloribus videntur, iisque pulcherimi, ita Dei misericordia multiplex ex nobis appetit, juxta illud Prophete, misericordia tua multa Domine. De quo videtur potest D. Bernardus ferm. 2. de septem tribus. Dicitur etiam similes visionis Smaragdi, quia sicut nullus color aliquid jucundior est, quam aspectus Smaragdi, qui viridat sua oculorum laetitudinem recreat; sic etiam nullus attributi divini confidetur, ita mente hominis exhilarat, ac demulcit, sicut divina misericordia contemplatio. Unde Augustinus loco supra citato, in hujus divinitatis attributi laudes totus effusus, exclamat: Quid Christum intercedamus, nisi misericordia? Quid cum subiecto nostra miseria, nisi sola clementia? O beata misericordia quia sola commercium nostras fatigas agnoscit. Sola enim misericordia ad Deum dirigit hominem: sola ad Deum deducit hominem, sola Deum deducit ad hominem. Haec est sola mediatrix adversorum consolans, huc disjunctos copulans, huc est sola Deum humilians, nos sublimans. O quam potest Dei defensio, ut nostra est gloriosa assumptione! O gratias & infinias misericordia! ut sola potest irridere Deum de celo ad terram, & nos de celo ad regnum erigerre. O magna misericordia vinculum, quo Deus ligari voluit & potuit: & homo ligatus vinculis iniquitatis dirampli. Accedamus ergo cum fiducia, inquit Apostolus, ad thronum misericordiae ejus. Curramus (addit. Bernardus 1. Serm. de Nativit. Domini, qui in fine operum reputavit) in odorem angustiorum iforum; curramus ad oleum de olivo speciosa in campis expressum, nulla infelix amures, nulla substantiam amaritudine; ad oleum quod super ceteros erat liquores, ad misericordiam quae superat omnipotentiam.

Inferes ultimo, mysterium Incarnationis fuisse necessarium at aliquot divina misericordia complementum. Duplex enim est misericordia actus, ut supra annotavimus. Alter preterea misericordia, alter ex aliena trifaria miseria, & alterius compati erumus. Primum quidem Deo competit ratione sua bonitatis & omnipotentiae. Secundus vero divina adversariatur natura, ut supra ostensum est. Unde ex utroque actu, Dei completeretur misericordia, & ut posset compati infirmatissima nostris, voluntate nostram afflueremus naturam, & ut loquitur Apostolus ad Hebrewos 4. Debet per omnia fratribus affliri, ut misericordia fieret. Unde Chrysologus Serm. 30. Christus venit suscipere infirmates nostras, & suas nobis conferre virtutes: humanas querere, praefare divinas: accipere iniurias, redire dignatas: quia medicus qui non sibi infirmitates, curare negat. Quare poftum Tertulliani sententiam, pie & ad rem praefatim aptissime immutare. Sicut enim ante Incarnationis myherium, Deus ex nostro iustus, ex suo misericordia dici poterat, ut loquitur ille Auctor lib. 2. contra Marcionem. Ita & post inefabile illud divina misericordia sacramentum, ex nobis non solum iustus, sed etiam misericordia dici potest. Ex hoc enim quod humanae naturam suscepit, & ad homines se inclinavit, splendidius eniit divina misericordia, & ex utero virginali cum illo egressa est: justa illud Job 31. Ab infanta mecum crevit misericordia, & ex utero matris mea egressa est. Et ideo Beata Virgo, mater vocata est, non Deitatis, sed misericordia quia ut

De Providentia Dei.

sit Andreas Jerosolymitanus in oratione Marie laudibus. Dei filius suopte nostra clementia, in uero virginali, cetera officia, in qua ad incarnationem mirabiliter iesum conuictus humanitas studiosus fuit.

DISPUTATIO VIII.

De Providentia Dei.

Ad questionem 20. prima pars.

DE Providentia divina eleganter & eruditissime SS. Patres, Ambrosius, lib. 1. offic. cap. 13. Nyphilus lib. 8. physiol. Nazianzenus duplice carmine de providentia. Chrysostomus homil. 9. ad populum, & in libris de providentia. Damascenus lib. 1. de orthodoxia cap. 27. usque ad 30. Augustinus 5. de civ. 9. 10. & 11. Theodosius cap. 42. unde merito Lactantius de ira Dei, cap. 9. deridet Epicurum, quod Deum esse dixerit, & tamen providentiam omnem negaverit: Quo enim, inquit, quid repugnans dicit posse non video. Etenim si est Deus, utique providens est Dei, nec ultra potest Divinitas tribus, nisi & præterita teneat, & præfutura futura, & futura præficiat. Cum igitur providentiam sustinet, & Deum magis negaverit: cum autem Deum esse profectus est, & providentiam suam esse concessit; alterum enim sine altero, nec esse profectus nec intelligi potest. Quare non desunt alii qui merito credant, Epicurum veritatem & declinante solum invide causam, Deos admisimus quos prius negaverat; si enim rogaretur unde merito Deum esse, quid aliud respondere potest, nisi eis eius effectibus, Deum enim nemo vidit unquam. At ex inde effectibus, Deum enim nemo vidit unquam. At ex inde effectibus, Deum enim nemo vidit unquam.

ARTICULUS I.

An in Deo sit necessaria ponenda Providentia, & ad quae illa se extendat?

1 Cura divinam providentiam multipliciter erraverunt antiqui Philosophi. Quidam enim existimat, omnina a cafu & fortuna vel ex necessitate, aut secundum naturam proveniente, providentiam omnino negantur. Alii vero illam mutillam & mancam fecerunt, concedentes Deo providentiam de rebus quantum ad earam species, non autem quantum ad individua qua corruptibilita fuit. In quorum persona dicitur Job 22. Nobis lastibulum ejus, omnia in circinis cardines cali perambulat, neque nebra considerat. Ita hoc errore falsae Aristoteles, centen aliqui quos refert & sequitur Valquez his dip. 64. & 87. Sed oppositum fuit D. Thomas, tum supra q. 14. art. 11. ubi ait Philosophus non negat Dei scientiam contingentem. Tum etiam 3. contra Sapientem cap. 75. ubi postquam varis rationibus ostendit quod providentia divina sit singularium contingentium, in fine capituli ait: Per hoc autem exclusitur opinio querendam, qui dicerunt quod divina providentia non se extendet sicut ad hanc singularitatem: quam quidem omnium quidam Aristoteles imponunt, litter ex verbis ejus haberi non posse.

Tertium errorum refert idem S. Doctor hic art. 2. ex Rabbino Moyse, qui negabat Deo providentiam horum inferiorum, solis exceptis hominibus, propter similitudinem divinam quam participant.

Quartus denique error fuit Ciceronis, qui ut refert Augustinus, ubi supra, negavit Deo providentiam eorum quae pendunt a libero arbitrio, qui putabat eam pugnare cum libertate. Eundem errorem attribuit D. Thomas 3. contra Gentes cap. 89. Origeni, & quibusdam antiquis Philosophis: Qui non intelligentes qualiter motus voluntatis Dei in nobis causare posse, abesse prejudicio libertatis, discernit quod providentia non est de his quae subsunt libri arbitrio, scilicet de electionibus, sed quod illa solum refert ad exteriores evenientes.

Ut ergo hi errores efficaciter confutentur, breviter de moltrandum est. Primo in Deo esse providentiam. Secundo illam esse perfectam, & se extenderet non solum ad species rerum, sed etiam ad individua, quamvis corruptibili, & numerum imperfectorum etiam animalium, ab aeterno esse a Deo præordinatum, & prædefinitum. Tertio non solum res naturales & necessarias, sed etiam contingentes & liberas, divina subesse providentia, eamque illarum libertatem & contingentiam non destruere, fed aliter.

§. I.

Ostenditur perfectam esse in Deo rerum creaturarum providentiam.

2 Deo primo, flando tam principis fidei quam luminis naturalis, negari non posse, esse in Deo providentiam.

Probatur primo conclusio ex variis Scriptura testimoniis. Dicitur enim Sapientia 7. Astigit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Et cap. 14. Tua auem Pater, providentia gubernans. Matth. 6. Respite volatilia cali, quoniam non ferunt, neque metunt, neque congregant in herreas; & Pater vester calefacit pacific illa. In Psal-

mis etiam sepe fit mentio providentia & cura quam Deus habet creaturarum corruptibilium: Psalm. 108. 106. 124. & 125. Videatur Augustinus tam loco citato, quam lib. 5. de Genesi ad litteram cap. 21.

Probatur secundo conclusio ex ipso nomine Dei, quod 3 ut docet D. Thomas supra quest. 13. artic. 8. & 1. contra Gentes cap. 46. ab universalis rerum omnium providentia fuit impeditum; nam ut dicit Damascenus lib. 11. de fide, cap. 11. hoc nomen Dei, quod secundum Gracos Deum significat, dicitur exinde Seculus, quod significat confidere, seu provide. Hinc aliqui ex antiquis Deum πρόποντα, id est providentiam, appellabant, & Dionysius 10. de divisione nominis ait: Deitatem esse que omnia videt providentia & bonitate perfecta.

Tertio demonstrari potest conclusio omnibus argumentis, quibus in Tractatu de attributis disp. 1. art. 2. Dei existentiam obhendimus, ex illis enim etiam concluditur Dei providentia. Damascenus lib. 1. de orthodoxia cap. 27. usque ad 30. Augustinus 5. de civ. 9. 10. & 11. Theodosius cap. 42. unde merito Lactantius de ira Dei, cap. 9. deridet Epicurum, quod Deum esse dixerit, & tamen providentiam omnem negaverit: Quo enim, inquit, quid repugnans dicit posse non video. Etenim si est Deus, utique providens est Dei, nec ultra potest Divinitas tribus, nisi & præterita teneat, & præfutura futura, & futura præficiat. Cum igitur providentiam sustinet, & Deum magis negaverit: cum autem Deum esse profectus est, & providentiam suam esse concessit; alterum enim sine altero, nec esse profectus nec intelligi potest.

Quare non desunt alii qui merito credant, Epicurum veritatem & declinante solum invide causam, Deos admisimus quos prius negaverat; si enim rogaretur unde merito Deum esse, quid aliud respondere potest, nisi eis eius effectibus, Deum enim nemo vidit unquam.

Quarto potest divina providentia probari ex ordine partium universi, & stabilitate ejusdem ordinis. Quod enim est a cafu, est inordinatum, instabile, & inconstans. At mundi partes ordinatissima sunt, & hic ordo semper perseverat. Ergo mundus non a cafu & fortuito, sed a sapientia etiam aliquo gubernatore regitur: Quomodo (inquit) Damascenus 1. de fide cap. 3.) aduersari natura, igitur dico & agnosco, aeris & terra, in unius mundi complementum concordantem ad invicem, & finis dissolutione perdantur, nisi quamquam omnipotens virtus, & ea conjungit, & semper conservans indistincta. Eodem discursu utrum Athanasius libro contra Gentiles, ubi tuse demonstrat, quod non potest ordinari universi in tanto partium diversitate; immo pugna continua, permanere, nisi aliqua supreme intelligentia, summa confitit & sapientia, illi perpetuata consuleret. Quod explicat exemplo civitatis, vel exercitus, in quibus non potest duxi pax & tranquillitas conservari, nisi esset aliquis Princeps, vel Magistratus, qui omnes in officio coniungat, & tali paci & tranquillitate propiceat. Unde olim Aristoteles, vel quicquid est Auctor libri de mundo, dixit, quarens quid sit Deus, ac definiens: Hoc in mundo illum est, quod in navi gubernans, quod in curri auriga, in choro praecursor, dux in urbe, Imperator in exercitu. Et Boethius lib. 4. de confusat. sic Deum alloquiatur:

O qui peritura mundum ratione gubernas:
Terra estige facias, & qui tempus ab eo
Ire judes, stabilitate manus, das cuncta moveris.

Quinto, si Deus non haberet providentiam rerum, vel hoc effet, quia eas non cognoscet, vel quia eis provide non posset, vel quia nollet? Primum derogat ejus infinita sapientia, secundum Damascenus lib. 1. de fide cap. 9. Origeni, & quibusdam antiquis Philosophis: Qui non intelligentes qualiter motus voluntatis Dei in nobis causare posse, abesse prejudicio libertatis, discernit quod providentia non est de his quae subsunt libri arbitrio, scilicet de electionibus, sed quod illa solum refert ad exteriores evenientes.

Ut ergo hi errores efficaciter confutentur, breviter de moltrandum est. Primo in Deo esse providentiam. Secundo illam esse perfectam, & se extenderet non solum ad species rerum, sed etiam ad individua, quamvis corruptibili, & numerum imperfectorum etiam animalium, ab aeterno esse a Deo præordinatum, & prædefinitum. Tertio non solum res naturales & necessarias, sed etiam contingentes & liberas, divina subesse providentia, eamque illarum libertatem & contingentiam non destruere, fed aliter.

Sexto funditus evictor religio, si nulla admittatur in Deo providentiam, ut enim ait Lactantius de ira Dei, cap. 8. Si Deus nihil unquam boni tribuit, si colentium obsequio naturali grasiat, & quid tam vanum, tam stolidum, quam templa edificare, sacrificia facere, dona confesse, rem familiarem minorem uerbis assequatur? Et Cicer. 1. de natura Deorum. Si Diu negat possunt nos iuvare, nec uolue, nec carere omnino, quid illas Diu immortalibus culus, honestus, precios exhibemus?

Septimo dari providentiam evincit naturalis omnium in clatio: In reperitis enim persurbationibus (ut recte Nemelius de facultate animi, cap. 44.) sine electione & deliboratione, Dei numen invokeamus, velut natura nos sine doctrina de Dei operi perdure. Vel ut ergo Tertullianus Apol. cap. 17. Anima licet carcere corporis pressa, licet infestationibus